

УДК: 341.24 (45)

Н.В. Теремцова,
кандидат юридичних наук,
асистент

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ. РОЗШИРЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Автором розглянуто актуальні питання, що стосуються проблем Європейського Союзу, розширення ЄС, торкнулися питання історії європейської інтеграції.

Ключові слова: Європейський Союз, європейська інтеграція, співтовариство, країни-засновники.

Історія європейської інтеграції тісно пов'язана з процесом розширення Співтовариства. Так, у 1973 до країн-засновників Європейських співтовариств приєдналися Данія, Ірландія і Велика Британія, в 1981 – Греція, в 1986 – Іспанія і Португалія, в 1995 – Австрія, Фінляндія і Швеція. Спочатку цей процес торкався тільки неприєднаних капіталістичних (на той час) країн Західної Європи (у тому числі – Швейцарії, Норвегії і Ісландії, які дотепер відмовляються від членства в Співтоваристві). Проте після кардинальних змін, що відбулися в країнах Центральної і Східної Європи (ЦСЄ) і СРСР, звістка розширення стала актуальною і для цієї частини континенту.

Вперше про це заговорили на сесії Європейської ради, що відбулася в 1988 на острові Родео і на Паризькому саміті (1989) «Великої сімки» (G-7). Європейська комісія узяла на себе функції координатора допомоги державам ЦСЄ. Дана допомога була структурована в рамках програми ФАРЕ (PHARE – Poland and Hungary Assistance for Restructuring Economy – Програма допомоги реструктуризації економіки Угорщини і Польщі), спочатку призначеної для цих двох східноєвропейських держав, але пізніше за поширену і на інші країни ЦСЄ. У 1992 програма була інтегрована до структури Європейських угод і перетворена на основний фінансовий інструмент підготовки країн ЦСЄ щодо вступу до ЄС. Її основна мета: допомога в адаптації національних законодавств країн-претендентів до законодавства ЄС і фінансування інвестиційних проектів (до 70% бюджету програми) на територіях країн-кандидатів.

На сесії Європейської ради в Страсбурзі в грудні 1989 Франція внесла пропозицію (підтримане не тільки Співтовариством, але також США, Японією і іншими державами ОЕСР), про

створення Європейського банку реконструкції і розвитку (ЄБРР).

Водночас Співтовариство приступило до лібералізації імпорту, спочатку з Угорщини і Польщі, а потім із Болгарії, Чехословаччини і Румунії, довівши його до рівня пільгового режиму в рамках загальної системи преференцій, який забезпечував безмитне ввезення промислової продукції.

Наступним етапом розширення зони європейської інтеграції стало укладання угод про асоціацію між ЄС і країнами ЦСЄ, що отримали назву Європейських угод. У серпні 1990 році Європейська рада схвалила пропозицію Великої Британії про асоціацію країн ЦСЄ з ЄС. У 1992 році Угоди про асоціацію були укладені з Угорщиною, Польщею, Румунією і Болгарією, в 1993 році – з Чеською Республікою і Словаччиною, в 1995 році – з Латвією, Литвою і Естонією, і в 1996 році – із Словенією.

У 1993 році на засіданні Європейської ради в Копенгагені було ухвалено принципове рішення про те, що асоційовані країни ЦСЄ за наявності волевиявлення з їх сторони, можуть стати членами Європейського Союзу, виконавши ряд «копенгагенських критеріїв членства», в числі яких були названі: наявність стабільних інститутів, що гарантують демократію, правовий порядок, дотримання прав людини і захист національних меншин; наявність ринкової економіки, здатної справлятися з конкуренцією і дією ринкових сил у Союзі; готовність прийняти на себе зобов'язання членства (*acquis communautaire*), включаючи прагнення стати членами Економічного і валютного союзу.

Встановлення чітких критеріїв членства для країн ЦСЄ послужило основою для подачі офіційних заяв держав із проханням про прийняття до членів ЄС: Угорщини і Польщі – в 1994 році,

Румунії, Словаччини, Латвії, Естонії, Литви і Болгарії – в 1995 році, Чехії і Словенії – в 1996 році.

На Ессенській сесії Ради ЄС 1994 році схвалено програма підготовки цих країн до вступу в ЄС – Біла книга «Підготовка асоційованих країн Центральної і Східної Європи до інтеграції внутрішнього ринку Європейського Союзу». На Мадридській сесії Євроради в 1995 році ухвалено офіційне рішення про терміни початку переговорів про вступ асоційованих країн ЦСЄ.

Протягом 1997 року Європейська комісія і 11 країн-кандидатів (10 країн ЦСЄ і Кіпр) досягли домовленості щодо умов і термінів початку переговорів про вступ. На Люксембургському засіданні Європейської ради (грудень 1997 рік), так названому самітом розширення, було оприлюднено список держав, які ближче за інші підійшли до виконання копенгагенських критеріїв: Кіпр, Польща, Угорщина, Чехія, Естонія і Словенія. Урочисте відкриття переговорів із країнами «першої хвилі» відбулося 30 березня 1998 року. На сесії Європейської ради в Хельсінкі в грудні 1999 року вирішено почати переговори про вступ до Євросоюзу з п'ятьма країнами ЦСЄ, з якими були раніше підписані Європейські угоди, що залишилися: Словаччиною, Латвією, Литвою, Болгарією, Румунією, а також з Мальтою. Переговори з країнами «другої групи» або «групою Хельсінкі» офіційно відкрилися 15 лютого 2000 року у Брюсселі.

Ніщцький договір 2000 року визначив політичну вагу країн-кандидатів у складі керівних органів майбутнього розширеного ЄС, зафіксувавши у формі договору про ЄС неминучість вступу нових країн з Центральної і Східної Європи.

Брюссельський саміт ЄС (2002 р., листопад) підтвердив вступ до ЄС з 1 травня 2004 року Польщі, Чехії, Угорщини, Словаччини, Литви, Латвії, Естонії, Словенії, Кіпру і Мальти. У 2007 році до ЄС вступили Болгарія і Румунія. Офіційні кандидати до вступу – Македонія, Хорватія і Туреччина. Відносно Туреччини саміт призвав продовжити переговори про членство, з одного боку взявши до уваги успіхи зроблені цією країною в побудові ринкової економіки і демократії, але з іншого – вказавши на збереження напруженості з Грецією через кіпрську проблему і слабкий прогрес у галузі дотримання прав людини. Європейська рада заявила, що за умови дотримання копенгагенських критеріїв у галузі демократії і дотримання прав людини.

Що стосується реформування ЄС, то тут слід зазначити, що розширення повноважень Європейського Союзу в 1990-х роках, прийом нових

членів з ЦСЄ, зміну політичних важелів Європи в світі вимагають у свою чергу реформи внутрішньої структури ЄС і більш чіткого розмежування його компетенції з державами-членами. Традиційно питання ревізії Договорів відбувається в рамках механізму Міжурядових конференцій, що мало місце в період вироблення Маастріхтського, Амстердамського і Ніщцького договорів.

Проте дана форма підготовки передбачала більшу участь для урядів держав-членів і в меншій мірі враховувала позиції представників Європейської комісії, депутатів Європейського парламенту, депутатів національних парламентів, а також представників інших інститутів ЄС і чисельних європейських неурядових організацій (НУО). Для виправлення ситуації і вироблення нових пропозицій до основоположних договорів про ЄС була передбачена триступенева схема підготовки: 1) «всенародне обговорення», назва «Діалоги, що отримала, про майбутнє Європи» протягом зазначеного раніше періоду; 2) засідання Європейського; 3) скликання чергової Міжурядової конференції країн-членів ЄС.

Наприклад, згадаємо, що Європейський конвент розпочав свою роботу на початку 2002 року. Його головою було обрано колишнього президента Франції Валері Жіскар д'Естена. До цієї структури входили й представники європейських інститутів, урядів, національних парламентів відтодішніх і майбутніх держав-членів – усього 105 осіб. Робота тривала до середини 2003 року. Пропозиції були передані на розгляд Міжурядової конференції і враховані Європейською радою при ухваленні поправок або прийомі нового варіанту Договору.

Недивлячись на федералістичний задум Конвенту, основні ідеї, висловлені за підсумками його роботи, більше схиляються до розвитку міжурядового підходу, що означає збереження повноважень урядів держав-членів і форми ЄС як «союзу суверенних держав».

Ця тенденція обумовлена поставленими перед ЄС завданнями прийняття нових членів із числа держав Центральної і Східної Європи, а також необхідністю підвищення світової конкурентоспроможності європейської економіки, що вимагає встановлення мінімальної взаємозалежності держав-членів, знову відсовуючи плани побудови федералістської Європи на майбутнє.

Література

1. Губерський Л. Україна та ЄС: формування нової стратегії взаємовідносин // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – Київ : Інститут міжнародних відносин, 1999.- Вип. 13

2. Дзобко А. Україна та ЄС: сучасний стан та перспективи взаємовідносин // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – Київ : Інститут міжнародних відносин, 2000.- Вип. 23.

3. Литанис Я. Основные проблемы правового регулирования осуществления инвестиций между Украиной и ЕС в контексте соглашения о партнерстве и сотрудничестве: прямое инвестирование // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – Київ : Інститут міжнародних відносин, 2000.- Вип. 18.

Н.В. Теремцова

Актуальные проблемы Европейского Союза. Расширение Европейского Союза.

Автором рассмотрены актуальные вопросы, касающиеся проблем Европейского Союза, расширения ЕС, затронуты вопросы истории европейской интеграции.

N.V. Teremcova

Issues of the day of European Union. Expansion of European Union.

An author is consider pressing questions, touching the problems of European Union. expansion of ES, the questions of history of European integration are affected.

4. Коніюка В., Шинкаренко Т. Європейський Союз : заснування та етапи становлення . Київ: Видавничий дім, 2001.- 447с.

5. Україна і світ. Навчальний посібник. 2-ге видання. Львів: Військовий інститут, 2000.– 170с.

6. Європейський вибір України. Навчальний посібник. Львів: Військовий інститут, 2000.– 216с.

7. Нариси з історії дипломатії України під ред. В.А. Смолія. К.. Видавничий дім “Альтернативи”, 2001. – 736с.